

Lotyšské parlamentní volby 2006 – stabilizace stranického systému?

(Latvian Parliamentary Elections 2006 – Stabilization of the Party System?)

Martin Kozák (martin.kozak@mail.muni.cz)

Abstract:

The article deals with the election of the Latvian Parliament – Saeima – held in October 2006. For the first time in modern Latvian history, the election results brought, at least a partial stabilization of the party system. The article puts emphasis on the outcomes in five electoral districts underlining two dominant cleavages – socioeconomic and especially nationalistic.

Keywords: Latvia, elections, party system, electoral districts, cleavages.

Projekt "Evropská volební studia" byl zpracován v rámci Výzkumného záměru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky "Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích" (kód 0021622407).

1. Úvod

Lotyšské parlamentní volby 2006 přinesly, zdá se, částečnou stabilizaci lotyšského stranického systému. Poprvé v moderní historii Lotyšska obhájily vládní strany svou pozici a i nadále disponují parlamentní většinou. Doposud vždy zvítězila ve všech volbách od roku 1993 strana, ustavená krátce před volbami (srv. Šedo 2006: 140–146, Hloušek 2003, Rakovský 1999, *Parties and elections*).

Cílem této práce je podrobněji analyzovat tyto parlamentní volby s důrazem na účinky použitého volebního systému a na heterogenitu výsledků v jednotlivých regionech.

2. Volební systém

Lotyšská republika je parlamentní demokracií s jednokomorovým parlamentem. Aktivní volební právo mají v Lotyšsku občané starší 18ti let, pasivní volební právo vzniká dovršením 21ti let. Volby se konají vždy první sobotu v říjnu (*Saeima Election Law*).

Stočlenný lotyšský parlament (*Saeima*) je volen listinným poměrným volebním systémem. Voliči odevzdávají hlas jedné politické straně, ale v rámci této strany mají možnost přidělovat jak preferenční, tak i negativní hlasy.¹ Lotyšští voliči tak disponují relativně silným nástrojem pro výběr konkrétních kandidátů.

K získání mandátu politickou stranou je nutno celostátně překročit klauzuli ve výši 5 %. Výše této volební uzávěry byla ustavena až ve volbách v roce 1995, ve volbách v roce 1993 byla klauzule nastavena na hranici 4 % (*Law on Elections to the Fifth Saeima*, 9 June 1992; *Saeima Election Law*).

K přepočtu získaných hlasů se používá nemodifikovaný dělitel Sainte-Laguë. Volební zisk každého subjektu je dělen řadou čísel, v případě Sainte-Laguë je to řada lichých čísel (tedy 1, 3, 5, 7 atd.). Všechny mandáty jsou tak přiděleny již v prvním

¹ Vedle jmen kandidátů, které chce volič zvýhodnit, napíše znaménko „+“. Pokud kandidáta nepodporuje, jeho jméno vyškrtne. Tyto hlasy mají relevanci při rozdělování konkrétních mandátů. Za každé + se kandidátovi započítá bonusový hlas, který se připočítá k celkovému počtu hlasů pro celou stranu. Za každé vyškrtnutí se naopak jeden hlas odečítá. Kandidáti jsou následně seřazeni podle všech obdržovaných hlasů, mandát je v rámci kandidátky přidělen kandidátům s nejvyšším počtem hlasů, přičemž neexistuje žádná preferenční procentuální hranice (*The Saeima Elections Law; Vote Like a Latvian*).

skrutiniu. Charakteristickým rysem dělitele Sainte-Laguë je, že jeho aplikace je výhodná především pro menší strany (Chytilek – Šedo 2004: 104–142).

Pro volby do parlamentu je Lotyšsko rozděleno do pěti volebních obvodů – Riga, Livonsko (Vidzeme), Latgalsko (Latgale), Kuronsko (Kurzeme) a Semigalsko (Zemgale) (viz obr. 1).

Obr. 1. Volební obvody v Lotyšsku

Zdroj: www.cvk.lv

V jednotlivých obvodech se volí různý počet poslanců, který závisí na množství voličů v daném obvodu. Relativně malý počet volebních obvodů (5) společně s použitými děliteli (viz výše) z hlediska volebních účinků ještě více zvýhodňuje malé strany (Chytilek – Šedo 2004).

Na rozdíl od komunálních voleb a voleb do Evropského parlamentu mohou lotyšští voliči volit v kterémkoli volebním místě v Lotyšsku nebo v zahraničí. Lotyšští občané v zahraničí mohou také volit pomocí elektronické pošty.

3. Lotyšské parlamentní volby 2006

Volby se konaly 7. října 2006. Vzhledem ke kontinuitě současného lotyšského politického systému se systémem meziválečným tak nesly pořadové číslo devět. Do voleb se zaregistrovalo celkem 19 stran, jejichž kandidátní listiny čítaly celkem 1024 jmen. Ve volebním obvodu Riga se volilo 29 poslanců, v Livonsku 26, v Latgalsku 16, v Kuronsku 14 a v obvodu Semigalsko 15 zákonodárců.

Tabulka 1. Seznam subjektů kandidujících v Lotyšských parlamentních volbách 2006

1. Země Mary (<i>MĀRAS ZEME, MAZ</i>)
2. Centrum shody (<i>"Saskaņas Centrs", SC</i>)
3. Politický patriotický blok „VLAST“ (<i>Politiskā patriotiskā apvienība "DZIMTENE", DZN</i>)
4. Strana „Vše pro Lotyšsko“ (<i>Partija "Visu Latvijai!", VSL</i>)
5. Za lidská práva a jednotné Lotyšsko (<i>Politisko organizāciju apvienība "Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā", PCTVL</i>)
6. Politická strana „Euroskeptici“ (<i>Politiskā organizācija (partija) "Eiroskeptiķi", POE</i>)
7. koalice Lotyšský zemědělský svaz, Lotyšská strana zelených (<i>Zaļo un Zemnieku savienība, LZS/LZP</i>)
8. Strana „Naše země“ (<i>Partija "Mūsu zeme", MUZ</i>)
9. koalice Lotyšská první strana a Lotyšská cesta (<i>Latvijas Pirmās partijas un partijas "Latvijas Ceļš" vēlēšanu apvienība, LPP/LC</i>)
10. Lotyšská sociálnědemokratická dělnická strana (<i>Latvijas Sociāldemokrātiskā Strādnieku partija, LSDSP</i>)
11. Strana „Unie pro vlast“ (<i>Partija "Tēvzemes savienība", TS</i>)
12. Unie národní síly (<i>Nacionālā Spēka Savienība, NSS</i>)
13. Noví demokraté (<i>Jaunie Demokrāti, JD</i>)
14. Lidová strana (<i>Tautas partija, TP</i>)
15. Nová éra (<i>Jaunais laiks, JL</i>)
16. Lotyšské Lotyšsko (<i>"LATVIEŠU LATVIJA" nacionālpolitiska Latviešu Aizstāvības Organizācija, LL</i>)
17. Politická strana penzistů a seniorů (<i>Politiskā organizācija "PENSIONĀRU UN SENIORU PARTIJA", PSP</i>)
18. Strana sociální spravedlnosti (<i>Sociālā Taisnīguma partija, STP</i>)
19. Za vlast a svobodu – Lotyšská národní konzervativní strana (<i>Tēvzemei un Brīvībai/Latvijas Nacionālās Kustība, TB/LNNK</i>)

Zdroj: www.cvk.lv

Volební průzkumy v polovině srpna ukazovaly, že do Saeimu by se dostalo pět subjektů (www.sdks.lv). Měsíc a půl před volbami se největší šance dávaly pravostředové Lidové straně premiéra Aigarse Kalvītise (předsedou strany však je Atis Sklasteris). Těsně druhá v průzkumech figurovala koalice Lotyšský zemědělský svaz a Lotyšská strana zelených, která používá taktéž středopravicovou rétoriku zaměřenou především na zemědělce, farmáře a rolníky.

Lotyšsko se vyznačuje nejvyšším procentem rusky mluvících obyvatel z pobaltských zemí (Deloy 2006). Ve stranickém systému tak mají místo i nacionalistické strany, ať již lotyšské (TB/LNNK) či ruské (PCTVL, SC).

Navzdory předvolebním průzkumům se do parlamentu dostalo nakonec sedm stran. Šest z těchto sedmi stran obhájilo svou parlamentní příslušnost z minulých voleb.

Tabulka 2. Výsledky parlamentních voleb v Lotyšsku 2006

Strana	Absolutní počet hlasů	% hlasů	Mandátů	
TP	177 481	19,68	23	
LZS/LZP	151 595	16,81	18	
JL	148 601	16,48	18	
SC	130 888	14,52	17	
LPP/LC	77 870	8,64	10	
TB/LNNK	62 980	6,98	8	
PCTVL	54 684	6,06	6	
LSDSP	31 728	3,52	0	
DZN	18 860	2,09		
VSL	13 468	1,49		
JD	11 506	1,28		
PSP	7 173	0,80		
MAZ	4 400	0,49		
POE	3 365	0,37		
MUZ	2 064	0,23		
STP	1 584	0,18		
NSS	1 172	0,13		
LL	1 132	0,13		
TS	1 114	0,12		
celkem platných hlasů		901 665		
volební účast		62,3 %		
celkem odevzdaných hlasů		907 273		

Zdroj: www.cvk.lv

Vítězem voleb se stala konzervativní Lidová strana se ziskem 23 mandátů. Shodně 18 křesel získaly další spíše pravicové strany koalice zelených² a zemědělců a konzervativní Nová éra. Čtvrté místo se 17 mandáty obsadila nová strana Centrum shody. SC, založená v roce 2005, je proruskou aliancí několika menších stran spíše levicového zaměření. Po čtyřech letech mimo legislativní těleso se do parlamentu vrátila liberální Lotyšská cesta, když uspěla v koalici s populistickou První lotyšskou stranou.³ Nacionalistická TB/LNNK získala osm mandátů a levicová PCTVL, zastupující etnické minority, dosáhla na zisk šesti křesel.

Dosavadní exekutivní koalice TP, LZS/LZP, LPP(+LC) tak obhájila většinu křesel v parlamentu a opětovně vytvořila vládu, přičemž však disponuje jen těsnou majoritou 51 hlasů v Saeimu. Volební účast byla 62,3 % oprávněných voličů, což je

² Lotyšská strana zelených je označována za nejpravicovější „zelenou“ stranu v Evropě (Hricová 2004: 142).

³ V roce 2002 LC jen těsně nepřekročila klauzuli, když získala 4,9 % hlasů.

takřka o deset procent méně než v posledních třech parlamentních volbách. Nižší volební účast než v minulosti vysvětlují komentátoři částečnou stabilizací lotyšské politiky a absencí nutnosti prostřednictvím voleb provádět personální obměny ve veřejných funkcích. V minulosti dosud vždy ve volbách zvítězila nově založená strana, která pro voliče představovala protestní subjekt. Potenciál pro změnu v letošních volbách již nebyl příliš vysoký a voličská mobilizace tudíž nebyla tak značná (Deloy 2006).

4. Výsledky voleb v jednotlivých volebních obvodech

Lotyšský stranický systém je strukturován na základě dvou hlavních štěpících linií (cleavages) – 1) nacionalistické (lotyšské strany – proruské strany), 2) socioekonomické (levice – pravice). Jistý vliv mají i cleavages město – venkov, respektive centrum – periferie, na jejichž základě se vymezuje především koalice Lotyšský zemědělský svaz a Zelení (Hloušek 2005, Hricová 2004).

Vzhledem ke značné národnostní heterogenitě obyvatelů Lotyšska a rozdílným hospodářským podmínkám v zemi je poměrně zajímavé srovnání výsledků v jednotlivých volebních obvodech. Relativně nejstabilněji, co se týče územní podpory, se profiluje Lidová strana. Ačkoli dokázala zvítězit pouze v Livonsku (třikrát skončila druhá a jednou třetí), vzhledem k relativně stabilní podpoře v celém Lotyšsku jí to přineslo celkové volební vítězství.

Zatímco ve dvou nejzápadnějších volebních obvodech v Kurzeme a Zemgale zvítězila (i když s nijak velkým náskokem) pravostředová koalice LZS/LZP, ve zbývajících obvodech nedosáhla na lepší než třetí místo. Vysvětlení lze najít v charakteru krajiny a složení obyvatelstva. Dva zmíněné obvody jsou nejméně osídlené a převládá zde převážně zemědělská výroba. LZS/LZP jako zástupce především zemědělců tak zde má silný elektorát. Naopak ve volebním obvodu Riga, zaměřeném především na terciární sektor, je volební podpora LZP/LZS spíše slabší a koalice zde obsadila až pátou pozici.

Podíl ruského etnika je nejvyšší v regionu Latgalska. To vysvětluje jasné vítězství (o 13 % procent více než druhý v pořadí) proruského uskupení Centrum shody v této oblasti. Podobná situace je i ve volebním obvodu Riga. V hlavním městě

Rize žije zhruba stejný počet rodilých Lotyšů jako Rusů, což vysvětluje vítězství SC (i když ne tak výrazné jako v Latgalsku) v tomto obvodu.

Ekvivalentně lze vysvětlit řádově o deset procent horší výsledek pro Novou éru v Latgalsku než ve zbytku země. Pravicová strana orientovaná na elektorát středních a vyšších vrstev zde nedisponuje takovou podporou jako v ostatních, přece jen ekonomicky úspěšnějších, regionech.

Tabulka 3. Procentuální výsledky vybraných stran v jednotlivých obvodech

Kurzeme (14)		Zemgale (15)		Riga (29)	
LZS/LZP	27,34	LZS/LZ	24,01	SC	23,66
TP	25,96	TP	22,73	JL	17,05
JL	15,83	JL	17,43	TP	13,04
LPP/LC	6,87	LPP/LC	7,97	PCTVL	9,94
TB/LNNK	6,25	TB/LNNK	6,88	LZS/LZP	9,41
SC	5,30	SC	5,28	LPP/LC	8,09
LSDSP	3,89	PCTVL	3,97	TB/LNNK	7,82
PCTVL	2,51	LSDSP	3,11	Vlast	3,29
Vidzeme (26)		Latgale (16)			
TP	24,94	SC	27,61		
JL	20,67	TP	14,12		
LZS/LZP	18,00	LPP/LC	14,11		
TB/LNNK	7,92	LZS/LZP	12,56		
LPP/LC	7,31	PCTVL	8,05		
SC	6,36	JL	6,51		
LSDSP	3,41	LSDSP	5,42		
PCTVL	3,39	TB/LNNK	3,98		

Zdroj: www.cvk.lv

5. Závěr

Lotyšský volební systém vykazuje relativně vysoký stupeň spravedlivé distribuce počtu hlasů na mandáty. Hodnoty indexu deformace (I) pro jednotlivé strany aproximují k 1, přičemž velice podobné hodnoty signalizují, že žádná ze stran na volebním systému výrazně nezískává ani netratí. Podíl propadlých hlasů ve výši 10,74 % má za následek mírnou nadreprezentaci stran, které dokázaly překonat 5% klauzuli a získat tak mandáty.

Tabulka 4. Index deformace parlamentních stran

Strana	I
TP	1,17
ZZS	1,08
JL	1,10
SC	1,18
LPP/LC	1,16
TB/LLNK	1,15
PCTVL	1,00

Zdroj: www.cvk.lv, vlastní výpočty

Tabulka 5. Index efektivního počtu stran (N) 1993-2006

Rok	Abs. počet stran	N
1993	8	5,05
1995	9	7,59
1998	6	5,49
2002	6	5,02
2006	7	7,495

Zdroj: Šedo 2006: 142, vlastní výpočty

Ačkoli se oproti minulým volbám v roce 2002 zvýšil absolutní počet stran v parlamentu o jednu, můžeme v souvislosti s těmito výsledky, především co se týče relevantních hráčů, hovořit o stabilizaci stranického systému. Zda je tato stabilizace trvalá, či dočasná, ukáže až další vývoj.

Bibliografie

- Deloy, C. (2006): *General elections in Latvia*, on-line text (<http://www.robert-schuman.org/anglais/oe/lettonie/legislatives/default.htm>), translated by Helen Levy.
- Hloušek, V. (2003): *Budování stranických systémů. Stranické systémy a konfliktní linie ve Slovinsku, Chorvatsku, Estonsku, Litvě a Lotyšsku*, disertační práce, Brno: FSS MU.
- Hloušek, V. (2005): Lotyšsko. In: Strmiska, M. – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilík, R.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, s. 572 – 587.
- Hricová, H. (2004): Lotyšsko. In: Dvořáková, V. – Cabada, L. a kol.: *Komparace politických systémů III*. Praha: VŠE, s. 129–149.
- Chytilík, R. – Šedo, J. (eds.) (2004): *Volební systémy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.
- Rakovský, A. (1999): Lotyšská republika. In: Dančák, B. (ed.) – Pospíšil, I. – Rakovský, A.: *Pobaltí v transformaci. Politický vývoj Estonska, Litvy a Lotyšska*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, s. 151–217.
- Šedo, J. (2006): *Volební systémy postkomunistických zemí*, disertační práce, Brno: FSS MU, s. 41, 140–146, 313.

Latvianonline (<http://latvianonline.com/index.php>)

Law on Elections to the Fifth Saeima, 9 June 1992

(<http://www2.essex.ac.uk/elect/database/indexCountry.asp?country=LATVIA&opt=leg>)

Lotyšská volební komise (<http://www.cvk.lv/>)

Marketing and public opinion research centre (<http://www.skds.lv>)

Parties and elections (<http://www.parties-and-elections.de/latvia.html>)

The Saeima Elections Law (http://web.cvk.lv/pub/?doc_id=28219)

Vote like a Latvian – Josep Colomer's weekly blog

(http://jcolomer.blogspot.com/2006_10_08_archive.html)